podstatné. Navíc zde bylo stále relativně velké množství žáků ze spodních sociálních vrstev s horšími školními výsledky, kteří zůstali mimo systém středoškolského vzdělávání.

Poté, co byla publikována Härnqvistova a Svenssonova zpráva, přinesla řada studií další důkazy o nerovné distribuci žáků z různých sociálních skupin do různých drah středoškolského vzdělávání. Svensson (2001) použil data z kohorty s rokem narození 1982 a pokusil se dát odpověď na otázku, zda dosud přetrvává nerovnost z hlediska sociální třídy při přijímání žáků do středoškolského vzdělávání. Jeho studie ukázala přetrvávající silnou souvislost mezi sociálním zázemím žáků a jejich volbou vzdělávacích programů v rámci středoškolského vzdělávání. V programech, které poskytují nejlepší předpoklady pro univerzitní studium, jsou vysoce nadreprezentovány děti narozené rodičům z horní vrstvy a zřetelně podreprezentovány děti z dělnické třídy. To platilo zejména pro přírodovědné programy. Tyto výsledky naznačují, že řada schopných mladých lidí z dělnických rodin nezíská vzdělání, jež by jim poskytlo nejširší znalosti pro další studium a nejlepší příležitosti na trhu práce. Z hlediska spravedlivosti ve vzdělávání nebyly tyto výsledky uspokojivé.

Velmi důležitou otázkou je, proč vzorec sociální selekce stále přetrvává. Na mezinárodní úrovni bylo pozorováno (např. Boalt 1947; Boudon 1974), že „rozdíly ve vzdělávání spojené se sociální třídou a vzdělanostním původem rodiny dítěte se objevují proto, že privilegované děti mají tendenci prospívat ve škole lépe (tomuto se často říká primární efekty), a také proto, že zůstávají déle ve vzdělávacím systému a vybírají si více akademicky zaměřené vzdělávací dráhy než stejně úspěšné děti s méně výhodným sociálním původem (sekundární efekty)“ (Rudolphi, 2010, s. 2). Totéž platí pro jejich volbu další vzdělávací dráhy, přechod ze vzdělávání na pracovní trh a další životní kvality. S využitím ETF dat dospěli Erikson a Jonsson (1996) a Ericsson a Rudolphi (2010) k podobným pozorováním také ve Švédsku. Obrázek č. 3 ilustruje primární a sekundární efekty při přechodu do středoškolského vzdělávání ve Švédsku.

Obrázek č. 3 **Primární a sekundární efekty při přechodu do středoškolského vzdělávání (zdroj: Ericsson & Jonsson, 1996, s. 77; 2002, s. 211)**

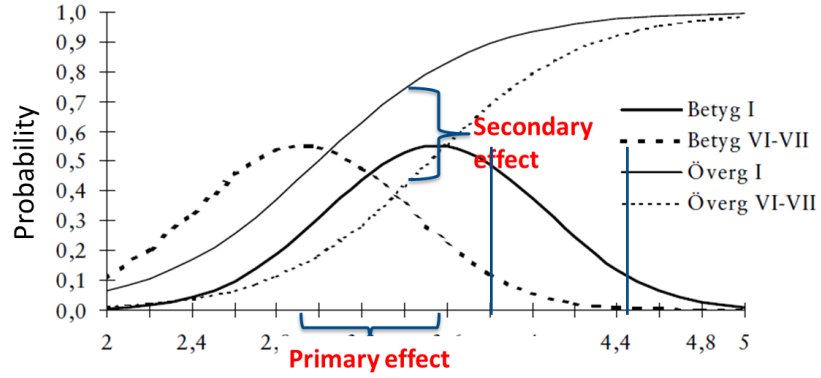

Average school grade in compulsory school and transition probabilities to theoretical upper secondary schools for children of social class I and social group VI-VII.

Studie byla založena na ETF kohortách dětí, které končily základní školu v 90. letech. Dvě křivky ve tvaru zvonu na obrázku č. 3 ukazují školní známky žáků, kteří jsou dětmi dělníků, a známky dětí vyšších úředníků, zatímco dvě křivky ve tvaru písmene S ukazují pravděpodobnost těchto dvou sociálních skupin, že budou pokračovat ve studiu na teoreticky zaměřené střední škole, a to při různém průměru školních známek. Kdybychom si vzali dva žáky z odlišných sociálních skupin, ale se stejnými studijními výsledky, potom